

ЗАЛІЩИКИ — місто Тернопільської області, райцентр. Знаходиться на лівому березі Дністра, за 125 км від Тернополя. Площа 7,11 км². Насел. 9739 осіб (2001, складає 76,9 % до 1989), переважно українці. Проживають також поляки, росіяни, євреї, молдаване. Залізнична станція. Через місто проходить автомагістраль Одеса-Брест. З. виникли бл. 1750 на землях однойм. села (від серед. 18 ст. — Старі З., нині не існує). Уперше село З. у писем. джерелах згадується 1469 як Залісся, 1493 — як Заліще; сучасну назву почали вживати від 1578. Назване, ймовірно, так тому, що його перші поселенці мешкали «за лісом». 1766 З. надано Магдебур. право. Після 1-го поділу Польщі 1772 — у складі Австрії (від 1867 — Австро-Угорщина). 1774 З. стали центром циркулу (округи). 1810–15 — окружне місто Терноп. краю Рос. імперії. 1895 через З. прокладено залізницю. 1899–1939 у місті діяла вчител. семінарія (її дир. 1913–25 був *О. Маковей*; серед випускників — письменники *М. Ломацький*, *Д. Макогон*, історик, громад. діяч *В. Верига*, бібліограф і видавець *І. Калинович*, співак *І. Григорович*, актор, режисер *Є. Коханенко*). 1897 у Старих З. відкрито читальню, 1903 у З. — повіт. філію товариства «Просвіта». Від 1904 діяла садівничо-городня школа. У роки 1-ї світової війни від серпня 1914 до липня 1917 у місті перебували рос. війська. На поч. червня 1919 у З. перебувало керівництво ЗУНР; 9 червня *Є. Петрушевич* тут отримав повноваження диктатора ЗУНР. 1920–39 — знач. культур. і курорт. центр Польщі. Від 1939 — у складі УРСР. Від липня 1941 до квітня 1944 — під нім.-фашист. окупацією, входило до складу Ген. губ. За проявлену мужність і відвагу під час визволення З. та форсування Дністра 6-х рад. воїнів відзначено званням Героя Рад. Союзу. До серед. 1950-х рр. діяло підпілля ОУН-УПА. Нині у З. працюють підприємства «Агробуд», «Арма», «Дністрянка», «Молочні дари», «Олімп», «Піон», «Ром-мар», консерв. завод. Діють аграр. коледж, ПТУ, г-зія, 2 заг.-осв. школи, школа-інтернат, муз., художня і спорт. школи, Центр наук.-тех. творчості школярів, рай. Будинки дит. і юнац. творчості, 2 дитсадки; *Заліщицький краєзнавчий музей*, 7 громад. музеїв, рай. Будинки нар. творчості, б-ка, кінотеатр; дит. ревматол. та обл. протитуберкульоз. санаторії, рай. лікарня, обл. шпиталь для інвалідів і репресованих. Виходить г.

«Колос». Реліг. громади: 2 — УГКЦ, 1 — РКЦ, 1 — УАПЦ. Серед пам'яток архітектури — костел св. Станіслава (1763), церква Покрови Пресвятої Богородиці (1873), військ. казарма (18 ст., нині ПТУ), будинок староства та суду (серед. 18 ст., згодом — учител. семінарія, нині готель «Старі Заліщики»), палац баронів Бруницьких (перебудований 1831 з мислив. будинку, нині відділ. лікарні), будинок польс. товариства «Сокіл» (1903, нині кінотеатр), Нар. дім (1908, нині пошта). Над Дністром — старовин. заповід. Заліщицький дендрол. парк, у якому зростають понад 400 унікал. дерев бл. 40 видів. На тер. міста виявлено пам'ятки пізнього палеоліту, трипіл., гава-голігради, липиц., ранньослов'ян. і давньорус. культур. Встановлено пам'ятники Т. Шевченку, І. Франку, С. Бандері, М. Гайворонському, рад. воїнам, які форсували Дністер, воїнам-землякам, які загинули під час 2-ї світової війни; погруддя О. Маковея; пам'ятні знаки — Олегу Ольжичу (1928–29 досліджував у З. поселення трипіл. культури), «Танк Т-34»; монумент борцям за волю України; пам'ятні хрести — на честь скасування панщини 1848, політ. в'язням, убитим відступаючими частинами рад. армії у червні 1941, членам ОУН і воякам УПА; мемор. дошки — Т. Шевченку, В. Стефанику, О. Маковею, О. Телізі, патріарху УАПЦ Мстиславу (1923–25 жив у З.), адвокату і громад.-політ. діячу В. Бараннику, письменнику П. Ковальчуку, співаку М. Голинському, композитору Я. Смеречанському. У місті народилися брати інженер-конструктор, дійс. чл. НТШ Б.-Т. та лікар-педіатр, співак, громад. діяч *М.-В. Гнатюки*, політ. діяч, економіст, правознавець, чл. Краків. АН *Л. Білинський*, реліг. діяч, теолог, чл. НТШ у Канаді та УВАН *П.-Б. Біланюк*, географ, етнограф *Г.-Е. Гонсьоровський*, лікар-хірург *Ю. Кузич*, військ. лікар, громад. діяч *О. Гаврилюк*, громад. і військ. діяч *І. Рудницький*, громад.-культур. діяч, засл. діяч мистецтв України *В. Бачинський*, композитор *М. Гайворонський*, майстри худож. оброблення дерева *Ю. Сандига* та *Е. Смеречанський*.

Рекомендована література

1. Ельгорт Б. Заліщики: Краєзнав. нарис. Л., 1967.

В. І. Олійник

Фотоілюстрації

Бібліографічний опис:

Заліщики / В. І. Олійник // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2010. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-14789>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).